

Миле Ракић

Институт за политичке студије, Београд

Хатиџа Беруша

Министарство одбране Републике Србије

ОДНОС РУСКЕ ФЕДЕРАЦИЈЕ, СЈЕДИЊЕНИХ АМЕРИЧКИХ ДРЖАВА И НАТО ПРЕМА ВОЈНОЈ НЕУТРАЛНОСТИ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

Сажетак

Свака држава на свету у обавези је да сагледава и процењује изазове, ризике и претње по њену безбедност. На основу те процене и Република Србија усклађује своје спољнополитичке активности са државама које имају интерес изградње стабилне безбедности на свим нивоима. У политичко-безбедносном смислу показало се да су мале државе покушавале да осигурају сопствену безбедност и кроз партиципирање у војним савезима. Као војно неутрална земља Србија се определила за сарадњу и са НАТО савезом и са Организацијом договора о колективној безбедности (ОДКБ), чиме се њен политичко-безбедносни положај знатно усложио. Међутим, основни политичко-безбедносни проблем Србије јесте, што и даље покушава да спроводи Југословенску стратегију „балансирања“ која је била делотворна у биполарном свету и за време „Хладног рата“. Анализом Устава и других законских и подзаконских аката уочава се да је Република Србија у Резолуцији Народне скупштине Републике Србије о заштити суверенитета, територијалног интегритета и уставног поретка од 26. децембра 2007. године унела и пасус о војној неутралности Србије. Овој одлуци није претходила јавна и стручна

расправа, сходно демократској пракси, и овако битна одлука донета је у једној реченици, у документу који се начелно односи на нешто друго. Осим тога, неутралност се не спомиње ни у другим законским и подзаконским актима, па је чињеница да је читава спољнополитичка и безбедносна оријентација државе дефинисана само једном проширеном реченицом.

Кључне речи: неутралност, Руска федерација, НАТО, политика, Устав, Република Србија,

1. НЕУТРАЛНОСТ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

1.1 Уопштено о неутралности

Један од најкомпликованијих концепата у међународним односима је концепт неутралне државе. У литератури и стручној јавности не постоји прецизно дефинисана терминологија која се тиче концепта неутралности. Термин неутралности или слични термини користе се за означавање различитих статуса држава у међународним односима, као што су неутралност, неутрализам, неутрализована држава, војна неутралност итд. Разлог таквом несагласју у одређењу једног термина су различите карактеристике које се појављују у случајевима неутралних држава.

Нестанком биполарне поделе света, на глобалној сцени појавиле су се нове државе и савезништва, који се укључују у нову геополитичку структуру и конфигурацију односа у свету. Глобална повезаност и нарастајућа асиметричност у кореалцијама међу државама и недржавним субјектима, рефлектују се на безбедносне приоритете неутралних држава у контексту развоја и промене међународних односа, а самим тим и на дефинисање појма неутралности. Реч неутралност потиче из латинског језика (Неутралан – *neutralis*, непристрасан, који не припада ни једној стран(ц)и, који не учествује у рату, неутралне државе, државе којима је, из међународних разлога, зајамчена неутралност, нпр. Швајцарска).¹⁾ Стари швајцарски правни језик показује да је неутралан, *stille sitzen* (у стању мировања), за време док су други у сукобу.²⁾ Постоје различите дефиниције неутралности које се слажу у томе да је једна држава неутрална уколико остаје непристрасна и ван сукоба других држава (неутралност може да се

1) Милан Вујаклија, *Лексикон страних речи и израза*, Просвета, Београд, 1980.

2) Гордан Грлић Радман, *Неутралност и нова еуропска сигурност*, Загреб, 2009, стр. 21.

протумачи као жеља одређеног субјекта да се не меша у одређени сукоб и да не сноси последице тог сукоба). Дефиниција неутралности се мењала временом од класичне (пасивне) неутралности (неучествовања државе у рату других држава и држање по страни колико год је то могуће), до савремене активне неутралности (неутрална држава није искључена од међународних претњи и изазова који захтевају колективну одбрану). Такозвани отац међународног права Холанђанин Хуго Гроције (Hugo Grotius) увео је правни концепт неутралности у својој књизи *De Jure Belli Ac Pacis* (О праву рата и мира) из 1625. године. Овај концепт је био изведен из природног права, односно није био заснован на државној пракси или међународним уговорима

Према Марселу Моа, неутрална држава је та која не може да води никакав офанзивни рат и која не може бити предмет ниједног напада.³⁾

Професор Дурденевски види сталну неутралност као стање које има значај и за време мира, као обавезу државе да се уздржава од рата, сем у случају самоодбране од оружане агресије и да не ступа у војне савезе и друге споразуме који могу да увуку неутралну државу у поједини сукоб.⁴⁾ Опенхајн сматра да неутралност може бити дефинисана као непристрасно држање према зараћеним странама, а прихваћено и признато од трећих држава.⁵⁾ За Јозефа Кунца, стално неутрална држава се одриче да ступи у рат сем у самодобрани.⁶⁾ Дакле, концепт неутралности мењао се кроз историју. У раздобљу прве послератне деценије (1945.-1955. године), кад Хладни рат настаје и бесни пуном снагом, велике силе САД и СССР и њихови блокови нису били вољни да прихвате неутралност. Доминирало је схватање да „ко није са нама тај је против нас“. Кад је 1945. године у Сан Франциску састављен нацрт Повеље Уједињених нација, на неутралност је гледано као на непожељну појаву.⁷⁾ Нове неутралне државе у Европи, а поготово Аустрија, промовисали су и нови приступ у међународним односима, који је произилазио из чланства у УН као политику активне неутралности. Та политика је подразумевала активни

3) Ранко Петковић, *Теоријски појмови неутралности*, Београд, 1982, стр. 53.

4) Исто, стр. 54.

5) Гордан Грлић Радман, *Неутралност и нова еуропска сигурност*, Загреб, 2009, стр. 22.

6) Ранко Петковић, *Теоријски појмови неутралности*, Београд, 1982, стр. 55.

7) Peter Lyon, "Neutrality and the Emergence of the Concept of neutralism", *The Review of Politics*, Vol. 22, No.2, Cambridge University Press, April 1960, , str. 265.

ангажман земље у промоцији циљева и идеала који се налазе у Повељи УН, а кроз учешће у УН комисијама и комитетима као и у УН мисијама очувања мира.⁸⁾

Међутим, „хладни рат“ је довео и до тога да неке од држава одбаце свој ранији неутрални статус.⁹⁾

1.2. О неутралности Србије

Да ли Република Србија има порекло војне неутралности које се може узети као основа за њен статус, и сматрати се прекретницом која је одвела у неутралну политику? Једини период војне неутралности Србије, тадашње Социјалистичке Федеративне Републике Југославије, и њене наследнице Савезне Републике Југославије, везује се за чланство у Покрету Несврстаних Земаља од 1961. године до 1992. године и специфичну спољну политику која је правила баланс између Запада и Истока. Прво искуство са неутралношћу, Србија је имала средином деветнаестог века, када је била приморана да прогласи привремену неутралност, нашавши се током Кримског рата 1853. године у вртлогу геополитичких интереса великих сила. Русија је инсистирала да се Србија војно ангажује на њеној страни против Аустрије и Турске. Због тога је Влада у Бечу послала војску на српске границе. Србија је отпочела са ратним припремама, али је Турска, захтевала да се наоружавање одмах прекине. Тако је, у ситуацији конкретних опасности, проглашењем и одржањем неутралности Србија сачувала тешко стечени интегритет.

У сагледавању савремене политичко-безбедносне ситуације Републике Србије морамо узети у обзир постојећу законску регулативу као и важеће међународне уговоре које су званични политички представници Србије прогласили, донели или потписали. Први фактор који дефинише тренутно опредељење Републике Србије представља чињеница да је од децембра 2006. године потписивањем оквирног споразума, Србија постала члан Програма Партнерство за мир. Други опредељујући фактор представља чињеница да *од децембра 2007. године Србија себе званично дефинише као војно неутралну земљу према постојећим војним савезима*. Овакво дефинисање политике државе успостављено је

8) Bayer J.L., Hofmann S.C., “Varieties of Neutrality: Norm Revision and Decline”, in *Cooperation and Conflict, Sage Journal* 46(3), 2011, str. 296.

9) Игор Новаковић, “Неутралност у Европи у 21 веку и случај Србије”, ISAC Fond, Београд, 2012, стр. 5.

резолуцијом коју је усвојила Народна Скупштина Републике Србије. Међутим, ни у једном документу није подробније објашњено шта све подразумева оваква резолуција и декларисани статус. Јаснију слику је могуће добити детаљнијом анализом услова и околности у којима је декларисан статус и сам процес приступања програму Партнерство за мир. Програм „Партнерство за мир“ нуди свим заинтересованим државама могућност да продубе сарадњу са НАТО у складу са сопственим интересима. Србија је 14. децембра 2006. године постала учесница ПЗМ.¹⁰⁾ НАТО је циљеве своје партнерске политике дефинисао као: „конструктиван дијалог и сарадњу; обезбеђене услове за реализацију реформе система одбране и безбедности код држава партнера; ефикасан и ефикасан допринос партнерских оружаних снага реализацији операција под вођством НАТО; достигнуте интегративне способности држава партнера који су аспиранти за чланство у НАТО“.¹¹⁾ Република Србија је у презентационом документу изразила спремност да преузме део одговорности за стабилан и трајан мир у региону, учествује у мировним операцијама са мандатом УН и достигне интероперабилност војске са снагама држава чланица НАТО. У складу са тим, Србија је одабрала осам приоритетних области сарадње, а поред њих је изразила заинтересованост да са Алијансом сарађује у још десет додатних области.¹²⁾ Чињеница да одлука Скупштине Србије о војној неутралности наше земље није релевантна за друге земље јер та неутралност није призната међународним уговорима нема основу јер изузев Швајцарске и Аустрије ниједна неутрална земља такође нема признато то право међународним уговорима. Пракса показује да се њихова неутралност поштује, па би требало да се поштује и неутралност Србије обзиром да она у послератној историји није била члан постојећих војних савеза а њено учешће у ПЗМ треба да доприноси унапређењу угледа и њеног међународног положаја. Република Србија у односима са НАТО, а кроз ПЗМ треба да извуче највеће могуће користи, како за националну безбедност тако и као основа за различите форме деловања у будућности у складу са националним интересима. Обзиром да су дефинисане области сарадње, активно ангажовање Србије у ПЗМ то несме бити став

10) Мирослав Глишић, *Ангажовање Републике Србије у Програму Партнерство за мир*, Војно дело, Београд, 2008, стр 12;

11) Исто, стр. 17

12) *Водич кроз ПЗМ*, II допуњено издање, ISAC фонд, Београд 2008. стр.43-44.

и активности које реализује само Министарство одбране и Војска Србије, већ став целокупног политичког руководства, као и националног система безбедности и одбране.

У суштини о неутралности у литератури срећемо више модалитета неутралног статуса држава а за потребе овог рада узећемо поделу: стална неутралност, неутрализам и несврстаност¹³). Под појмом *стална неутралност* подразумева се концепт неутралности који је проширен током хладног рата појавом нових држава које су или прогласиле сталну неутралност или су биле већ прихваћене као такве. Моделитети се разликују према начину на који је та неутралност успостављена (домаћим законодавством или путем валидних међународних уговора) и начину на који је та неутралност призната од стране других држава са тежиштем на релевантним факторима (највеће и најутицајније државе). Под појмом *неутрализам* подразумева се концепт који је настао почетком Првог светског рата у Италији због дебате да ли она треба да уђе у рат у којој страни треба да се прикључи. Своје пуно значење добија током „хладног рата“ када дефинише државе које не желе да се придруже постојећим војним савезима а притоме не желе да преузму обавезе неутралних држава. Појмом *несврстаност* означавају се концепти држава које су веома слични концепту неутрализма али са битном изменом у чињеници да морају активно да учествују у Покрету несврстаних¹⁴) и да заговарају ванблоковску политику.

Да би схватили коме од ових концепата припада проглашена војна неутралност Србије упутно је сагледати проблеме и услове који су претходили проглашењу као и сам процес проглашења у Народној скупштини Републике Србије.

Након бомбардовања СРЈ, народ и политичке власти у Југославији и Србији нису имали позитиван став према НАТО алијанси, међутим након пада Слободана Милошевића са власти дошло је до заокрета у оријентацији нове политичке власти. Јавно је обелодањена намера да је сарадња са НАТО-ом као једно од битнијих спољнополитичких опредељења. Након смиривања побуне Албанаца на југу Србије¹⁵) и позитивног учешћа представ-

13) Boleslaw A. Boczek, „Neutrality in the XXI century, lessons for Serbia“, *ISAC фонд*, Београд, 2011, стр 5-12.

14) Покрет несврстаних оформљен је 1961. године са циљем обједињавања новоформираних држава и држава које нису приступиле ниједном савезу са основним циљем мирољубиве коезистенције и разоружања у свету. Окупљала је велики број земаља .

15) Побуна Албанаца на југу Србије (општине Прешево, Медвеђа и Бујановац) 2001. године.

ника НАТО-а у решавању побуне, негативна слика код становништва Србије у многоме се променила. СРЈ је кренула са приближавањем Западу ангажовањем у Програму НАТО-а названом „Партнерство за мир“ (ПЗМ). Међутим након почетка преговора о коначном статусу Косова током 2006. и 2007. године и презентовања плана предлога решења статуса Косова од стране специјалног изасланика Генералне скупштине УН Мартија Ахтисарија, (тзв. Ахтисаријев план)¹⁶⁾ дошло је до драстичне промене курса спољне политике Србије. На путу спречавања признавања независности Косова у УН, Србија се окренула ка Руској Федерацији и Кини. Као једна од мера које су уследиле након ове промене је и доношење Резолуције у Скупштини Републике Србије, дана 27.11.2007. године којом је установљена војна неутралност Србије. Резолуција Народне скупштине Републике Србије о заштити суверенитета, територијалног интегритета и уставног поретка Републике Србије гласи : „Због укупне улоге НАТО, од противправног бомбардовања Србије без одлуке Савета безбедности до Анекса 11 одбаченог Ахтисаријевог плана, у коме се одређује да је НАТО „коначан орган“ власти у „независном Косову“, Народна скупштина доноси одлуку о проглашењу војне неутралности Републике Србије у односу на постојеће војне савезе до евентуалног расписивања референдума на коме би се донела коначна одлука по том питању.“¹⁷⁾ У тренутку доношења Резолуције којом је формално прогласила своју неутралност, Србија је била ангажована у оквиру ПЗМ тако да је Резолуција врло значајна због одреднице о расписивању референдума у случају приступања било ком војном савезу. Скоро деценију касније, за већину нашег становништва и даље није јасно шта је то неутрални или војно неутрални статус, односно која су права, обавезе и перспективе Србије у складу са овако дефинисаним спољнополитичким курсом.

Суштина неутралног статуса представља намеру једне државе да избегне тренутне или потенцијалне сукобе. У ту сврху државе дефинишу сет закона, правила и норми за вођење спољне политике у будућности што би требало да допринесе легитимизацији и признавању таквог статуса од стране међународне заједнице. Ако анализирамо детаљно сам садржај резолуције „*војна неутралност у односу на постојеће војне савезе*“, ништа није пре-

16) План је предвиђао давање надгледане независности Косова што је било супротно од предлога Србије о варијанти проширене аутономије.

17) „Стратегија националне безбедности“, *Службени гласник бр.88*, Београд,2009; „Стратегија одбране Републике Србије“, *Службени гласник бр.88*, Београд,2009.година

цизно дефинисано јер овакав концепт неутралности не дефинише обавезе спољне политике. У другом делу „постојеће војне савезе“ аутоматски није искључена могућност прикључења Србије неком новоформираном војном савезу што је у директној супротности са неутралношћу. Такође у тренутку доношења резолуције, Србија је на својој територији имала и стране трупе и стране војне базе (територија покрајине Косово), а није ограничила њихово присуство што такође доводи у питање сам концепт војне неутралности. Међутим у овој резолуцији остављена је могућност да се грађани Србије накнадно изјасне о евентуалном прикључењу неком од постојећих или неком новоформираном војном савезу што директно оспорава неутралну спољну политику у будућности и тиме доводи у сумњу концепт војне неутралности. Уколико наставимо даљу анализу, кроз већину стратегијских докумената Републике Србије, која су донета после наведене резолуције (Стратегија националне безбедности и Стратегија одбране Републике Србије)¹⁸⁾ неутралност нигде није анализирана ради давања смерница за даље поступање. Због тога према Бозеновој подели, тренутни статус Републике Србије је веома близак неутрализму док је узимајући у обзир спољнополитичко поступање и документа поприлично удаљен од неутралности.

2. ОДНОС РУСКЕ ФЕДЕРАЦИЈЕ ПРЕМА ВОЈНОЈ НЕУТРАЛНОСТИ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

У најширем „глобализација на државном и међународном нивоу представља тренд десуверенизације и прекрајања државних територија“.¹⁹⁾ У том контексту традиционалне односе Русије и Србије, нарочито у последњих 20-так година, можемо охарактерисати као комплексне, при чему и једна и друга држава настоје да извуку корист од треће стране због међусобне сарадње, у овом случају Европске уније. Русија настоји да се преко Србије супротстави ширењу ЕУ и НАТО-у на исток, или да бар успори ширење имајући у виду ситуацију на њеним границама у последњих неколико година. Подршка руске политике Србији, очекивано, није изостала приликом гласања против Резолуције о Сребреници у

---

18) Исто.

19) Горан Буцак, Миле Ракић.;“Одрживост институционалних капацитета Републике Србије у условима глобализације“, *Српска политичка мисао*, Институт за политичке студије, Београд бр.3/2015, стр 51-70

Савету безбедности УН у јулу 2015. године и пријема Косова у UNESCO, које је одржано у новембру 2015. године, у оквиру Генералне конференције ове организације. Са друге стране, када је Русија војно интервенисала у Грузији 2008. године, српска власт је избегавала да коментарише такав чин, не желећи да квари односе са Русијом. Такав став српске Владе се ипак није поновио после руске интервенције на Криму у марту 2014. године.

Оснивање „Руско-српског хуманитарног центра“, 2012. године у Нишу, подигло је на виши ниво српско-руске односе, кроз операционализацију на терену. Центар је врло брзо у пракси показао оправданост постојања кроз ангажовање на евакуацији више од 2000 становника града Обреновца за време разорних поплава у мају 2014. године. Међутим, у делу јавности отварање овог центра, перципирано је као инсталирање руске базе на тлу Србије. Као значајан догађај у савременим српско-руским односима, издваја се пријем Парламентарне делегације Србије у својству посматрача у Парламентарној скупштини Организације договора о колективној безбедности (ОДКБ), у априлу 2013. године.²⁰⁾ Наиме, на позив руске стране да Република Србија учествује у статусу посматрача у ОДКБ, Одбор за спољне послове Народне скупштине Републике Србије предложио је прихватање ове иницијативе, у формату сталне делегације. Формално-правно, формирање Руско-српског хуманитарног центра и пријем у ОДКБ у својству посматрача, могло би да се схвати као кршење војне неутралности, и стављање на једну страну, у овом случају на страну Русије. Од 2012. године када је спроведено 12 заједничких активности, обим сарадње са Русијом се вишестурко повећао, па су руска и српска војска током 2014. године имале 34 заједничке активности, углавном у области обуке и вежби. Присуство Председника Русије, Владимира Путина на паради српске војске „Корак победника“ у Београду 2014. године и учешће нашег гардијског ешелона на паради у Москви 09. маја 2015. године, само су продубили те односе.

Када је у питању војна неутралност Србије, иако је Русија никада није званично признала, може се рећи да отворено подржава неулазак Србије у НАТО. Дмитриј Рогозин, стални представник Русије при <нато не мисли да је бомбардовање једини разлог неуласка Србије у НАТО. По њему, ако Србија уђе у

20) ОДКБ је војни савез који од 1992. повезује низ чланица бившег СССР-а око данашње Русије: Белорусију, Казахстан, Јерменију, Киргистан и Таџикистан.

НАТО, мораће да се одрекне Косова, након чега ће и Русија бити приморана да преиспита свој став према Косову, јер „не можемо бити већи Срби од Срба“.²¹⁾ У том смислу „званична српска политика скоро свих политичких партија (на власти или опозицији – изузимајући ДСС и СРС) инсистира да Србија уђе у ЕУ“.²²⁾ Уз настојања да успостављањем снажне мреже међународних односа обезбеди дипломатски потенцијал за наставак борбе за очување територијалног интегритета земље, Република Србија управо у Русији препознаје значајан политички ослонац.

3. ОДНОС САД И НАТО ПРЕМА ВОЈНОЈ НЕУТРАЛНОСТИ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

Тренутно, Србија има јако добру војну сарадњу са САД. Потписивањем текста Споразума о статусу снага (SOFA), 7. септембра 2006. године у Вашингтону, једног од четири документа важна за унапређење билатерално-војних односа Србије и САД, створен је правни оквир за побољшање међусобних односа две земље у тој области. Између две земље, такође су потписани и Споразум о набавкама и узајамним услугама (ACSA), Споразум о безбедносној сарадњи (SCA) и Споразум о спречавању ширења оружја за масовно уништавање и унапређење одбрамбених војних односа са САД. Потписивање и операционализација тих споразума, између осталих политичких чинилаца, свакако су утврдили САД у намери да подрже даље интеграције Републике Србије на путу у ЕУ, као и улазак у НАТО.

Од 2006. године, Војске САД и Србије сарађивале су у више билатералних активности, већином кроз Програм државног партнерства са Националном гардом Охаја. Као део те сарадње треба истаћи и значајне донације САД-а Војсци Србије. Такође, САД немају ништа против војне неутралности Србије. Дакле, сасвим извесно је да ће Србија и њени политичари наставити политику

21) Дмитриј Рогозин, *Мораћемо да признамо Косово ако уђете у НАТО*, <https://srboslov.wordpress.com/2010/02/05/%D0%BC%D0%BE%D1%80%D0%B0%D1%9B%D0%B5%D0%BC%D0%BE-%D0%B4%D0%B0-%D0%BF%D1%80%D0%B8%D0%B7%D0%BD%D0%B0%D0%BC%D0%BE-%D0%BA%D0%BE%D1%81%D0%BE%D0%B2%D0%BE-%D0%B0%D0%BA%D0%BE-%D1%83%D1%92%D0%B5%D1%82%D0%B5/>, 06/02/2010

22) Зоран Милошевић, Живојин Ђурић, *Имтеријално разарање државе*, Институт за политичке студије, Београд, 2012. стр. 101-102.

добрих односа са Америком и у будуће уз очување војне неутралности Републике Србије.

Међутим, данашња политика Србије према чланству у НАТО је ограничена њеним стањем војне неутралности. Стратегија националне безбедности Републике Србије, помиње НАТО у вези приступања Србије програму Партнерство за мир (ПЗМ) 2006. године, али не говори о томе да ли Србија намерава да приступа овом савезу. Од механизма ПЗМ, Република Србија учествује у Процесу планирања и прегледа (PARP), Индивидуалном програму партнерства и сарадње (IPCP), Концепту оперативних способности (ОСС), Индивидуалном акционом плану партнерства (IPAP) и у оквиру НАТО Иницијативе за изградњу интегритета, у Акционом плану партнерства за изградњу институција одбране (PAR-DIB). Када је у питању западни Балкан, изгледа да је само Србија далеко од чланства у НАТО. Бугарска, Румунија, Хрватска и Албанија већ су ушле у НАТО, а Црна Гора је добила позив да постане 29. чланица. Са Македонијом је проблем само у спору између Атине и Скопља око имена те бивше југословенске републике, док је БиХ добила Акциони план за чланство.

У великој дебати за улазак или не Србије у НАТО, истичу се аргументи за и против. Заговорници уласка Србије у НАТО тврде да Србија у том случају добија: улазак у систем колективне одбране, чиме би требало да се повећава безбедност државе; придружила би се најмоћнијем савезу на планети и стекла савезнике међу најутицајнијим државама света, пре свега САД; улазак у НАТО не би значило аутоматско сврставање против Русије, јер би то значило да су све земље Европе против Русије; војно неутралне државе издвајају већа средства из буџета него државе чланице НАТО; највећи број чланица ЕУ су и чланице НАТО; чланство у НАТО доноси економску стабилност и раст страних улагања.

Са друге стране, противници НАТО интеграција дају следеће аргументе: НАТО је бесправно бомбардовао Србију; западна војна алијанса запосела је део територије Србије – Косово и Метохију; сврставање на страну НАТО било би сврставање против Русије; Србија би теоретски могла да уђе у ЕУ, а остане ван НАТО као што су то учиниле земље попут Аустрије, Финске, Шведске (лидери 28 чланица НАТО у усвојеној декларацији са самита у Лисабону, новембра 2010. године, изјавили су да подржавају изражену опредељеност Србије за евроатлантске интеграције); уласком у НАТО теоријски се повећава изложеност новим

транснационалним и асиметричним претњама као што је међународни тероризам исламских фундаменталиста (мада нико не гарантује да Србија неће бити мета тих напада уколико остаје ван савеза); није потребно чланство у НАТО да би се стекли савезници најугицајнијих држава, јер постојеће неутралне државе нису без таквих савезника.

У сваком случају, Република Србија, професионализацијом, организацијом и интероперабилношћу Војске Србије по НАТО стандардима, као и настојањима да институционално ојачава везу са НАТО, себе доводи ближе тој алијанси. Потврда тога је и ратификација Споразума држава чланица Северноатлантског уговора и осталих држава учесница у ПзМ о статусу њихових снага, са додатним протоколима (SOFA), у Народној скупштини Републике Србије, јула месеца, 2015. године. Знатно раније, 2005. године, као претеча овог споразума потписан је Споразум о копненим линијама комуникације НАТО кроз СЦГ. Да су односи НАТО и Србије интензивирани, показује и посета генералног секретара ове алијансе Јенса Столтенберга, Београду у новембру 2015. године. Том приликом, српским званичницима је пренето да ће у наредном периоду сарадња бити побољшана, уз поштовање војне неутралности Србије. Као конкретан израз побољшаних односа између НАТО и Србије, саопштено је да су рестрикције за делове српског ваздушног простора, уведене још 1999. године, укинуте. Недуго, након ове посете уследила је и посета НАТО експертског тима Програма за унапређење образовног процеса у области одбране, са циљем да се ојачају образовни и научноистраживачки капацитети Универзитета одбране у Београду, и унапреде процеси школовања и усавршавања подофицира у Војсци Србије.

4. ЗАКЉУЧАК

Динамична природа савремених међународних односа, неутралност, као појам, првенствено одређује као војну, односно одбрамбену функцију државе, а не као политички аспект неутралности. У савременим међународним односима политичка неутралност је више теоријска могућност него реалност. Опредељењем државе да буде војно неутрална изражава се њен став о томе да не жели да приступи неком војном савезу, нити да изграђује војно савезништво. Као безбедносно опредељење, неутралност подразумева активно ангажовање државе у правцу

вођења такве политике која се залаже за мир и решавање спорова политичким средствима, без употребе силе. Евидентно је да је опредељење за војну неутралност директно повезано са савременим окружењем, како на глобалном, тако и на регионалном нивоу. Чиниоци савременог окружења који пресудно условљавају статус војне неутралности (безбедносни, политички, економски, социјални, технолошки, информациони, еколошки и енергетски чиниоци), могу се сублимирати пре свега на геостратегијски положај, стабилност унутрашње безбедносне ситуације, адекватну економска моћ, висок БДП и способност развоја сопствених војних снага. Дестабилизацијом безбедности на било ком нивоу „настаје стање у међународним односима у коме се све више доводи у питање светски мир, настају нови глобалистички изазови, који прете да доведу до глобалних конфликта“.²³⁾ Ако Србија након распада СФРЈ и СЦГ заиста желели да постане војно неутрална, неопходно је усвајање посебног законског акта у коме би била проглашена војна неутралност, и то тек после стручне и јавне расправе. У њему би морало бити истакнуто да се Србија залаже за мир, кооперацију, сарадњу и суздржаност у спољној и одбрамбеној политици.

Република Србија је у Резолуцију Народне скупштине Републике Србије о заштити суверенитета, територијалног интегритета и уставног поретка од 26. децембра 2007. године унела и пасус о војној неутралности Србије. Овој одлуци није претходила јавна и стручна расправа, сходно демократској пракси, и овако битна одлука донета је у једној реченици, у документу који се начелно односи на нешто друго. Осим тога, неутралност се не спомиње ни у другим законским и подзаконским актима, па је чињеница да је читава спољнополитичка и безбедносна оријентација државе дефинисана само једном проширеном реченицом, карактеристика без преседана. Јер, управо у овим документима, требало би да буду дефинисане активности и понашање које неутралну земљу доводе до декларисаних циљева у оквиру политике националне безбедности.

Тако нпр. не постоји ни анализа обавеза које Србија преузима у оквиру ЗБОП ЕУ, као ни степена њихове усаглашености са политиком војне неутралности. Како су чланице ЕУ потписи-

---

23) Горан Буџак, Миле Ракић, „Одрживост институционалних капацитета Републике Србије у условима глобализације“, *Српска политичка мисао*, Институт за политичке студије, Београд бр.3/2015, стр.222

вањем Лисабонског уговора, у много чему од ЕУ направиле неку врсту војног савеза, проглашење „војне неутралности у односу на постојеће војне савезе“ како стоји у резолуцији Народне скупштине, јесте у нескладу са настојањем за пуноправно чланство у ЕУ које подразумева и „пуноправне обавезе“. De facto, далеко мањи део те неусклађености је ангажовање Србије у мировним операцијама ЕУ.

Када су у питању односи према најзначајнијим светским силама и организацијама, евидентно је да Србија, за наставак борбе за очување територијалног интегритета земље, у Русији препознаје значајан политички ослонац. Декларативно, ни једна ни друга велесила немају ништа против војне неутралности Србије.

Несумњиво, геополитички положај па тако и политичко-безбедносно стање ближег и ширег окружења Србије пресудно је одредио одлуку о проглашењу њене војне неутралности. Та одлука је по једнима, адекватан одговор на противправни нартај на територију Републике Србије, док по другима представља значајну препреку и успоравање на већ уређеном европском путу. Стога се и Република Србија, барем декларативно, нашла у групи европских неутралних земаља, иако њена неутралност има дијаметрално различите карактеристике од осталих неутралних држава, почев од услова у којима је настала, па до значења које производи у међународним односима.

Узимајући у обзир све наведено, основано је закључити да је на овај начин проглашена и нејасно конципирана војна неутралност уведена пре свега због државне политике према Космету, која доминира над свим другим политичким одлукама државе Србије и лимитира их. Без обзира на услове под којим је донета и њен садржај, Резолуција Народне скупштине Републике Србије о заштити суверенитета, територијалног интегритета и уставног поретка Републике Србије је обавезујућа и Србија је војно неутрална држава. Свака иницијатива по овом питању ће изискивати проверу воље грађана на референдуму.

ЛИТЕРАТУРА

- Bayer, J.L., Hofmann, S.C., "Varieties of Neutrality: Norm Revision and Decline", in *Cooperation and Conflict, Sage Journal* 46(3), 2011
- Boczek, A. Boleslaw, „Neutrality in the XXI century, lessons for Serbia“, *ISAC фонд*, Београд, 2011

- Lyon, Peter, "Neutrality and the Emergence of the Concept of neutralism", *The Review of Politics*, Vol. 22, No.2, April 1960, Cambridge University Press.
- Буџак, Горан, Ракић, Миле.: "Одрживост институционалних капацитета Републике Србије у условима глобализације", *Српска политичка мисао*, Институт за политичке студије, Београд бр.3/2015.
- Водич кроз ПЗМ*, II допуњено издање, ISAC фонд, Београд 2008,
- Вујаклија, Милан: *Лексикон страних речи и израза*, Просвета, Београд, 1980,
- Глишић, Мирослав, „Ангажовање Републике Србије у Програму Партнерство за мир“, *Војно дело*, Београд, 2008,
- Грлић Радман, Гордан: *Неутралност и нова еуропска сигурност*, Голден маркетинг- Техничка књига, Загреб, 2009.
- Милошевић, Зоран, Ђурић, Живојин, : *Империјално разарање државе*, Институт за политичке студије, Београд, 2012.
- Новаковић, Игор, „Неутралност у Европи у 21 веку и случај Србије“, *ISAC Fond*, Београд, 2012.
- Петковић, Ранко: *Теоријски појмови неутралности*, Рад, Београд, 1982.
- Рогозин, Дмитриј, *Мораћемо да признамо Косово ако уђете у НАТО*, <https://srboslov.wordpress.com/2010/02/05/%D0%BC%D0%BE%D1%80%D0%B0%D1%9B%D0%B5%D0%BC%D0%BE-%D0%B4%D0%B0-%D0%BF%D1%80%D0%B8%D0%B7%D0%BD%D0%B0%D0%BC%D0%BE-%D0%BA%D0%BE%D1%81%D0%BE%D0%B2%D0%BE-%D0%B0%D0%BA%D0%BE-%D1%83%D1%92%D0%B5%D1%82%D0%B5/>, 06/02/2010
- Стратегија националне безбедности, Службени гласник бр.88, Београд, 2009;
- Стратегија одбране Републике Србије Службени гласник бр.88, Београд, 2009.

Mile Rakic, Hatidza Berisa

RELATION OF THE RUSSIAN FEDERATION, THE UNITED STATES AND NATO TOWARDS MILITARY NEUTRALITY OF THE REPUBLIC OF SERBIA

Resume

Geopolitical position of the Republic of Serbia situated in the center of constant great powers struggle over the influence, decisively influenced on the Serbian decision to proclaim military neutrality. Russia has traditionally occurred as a protector of Serbia in international politics, and most importantly it still actively supports Serbia in its diplomatic battle for the non-recognition of Kosovo's independence. On the other hand, the Serbs did not forgive the US

and NATO role in breaking up Yugoslavia and the bombing of 1999, however a stumbling block and the matter of greatest disagreement in the politics of two sides is the issue of Kosovo independence. Serbia is trying to animate Russia to gain certain concessions by the West on its path towards the European Union. In the current unipolar constellation of power and geostrategically complex situation when the Russian Federation is at a distance of 1500 kilometers, and when Serbia is in NATO environment, strategic problem of Serbia is that it is still trying to implement the Yugoslav strategy of the balancing that was effective in bipolar world and during the "Cold War". However, analysis of the Constitution and others legal and sub-legal acts shows that the Republic of Serbia in the National Parliament Resolution of the on the protection of sovereignty, territorial integrity and constitutional order declared 26 December 2007. have the passage of military neutrality of Serbia. This decision was not preceded by public and expert debate, according to democratic practice, and this important decision was mentioned in a single sentence in the document which generally refers to something else. Moreover, neutrality is not mentioned in other laws and regulations, and the fact that the entire foreign policy and security orientation of the state is defined with only one extended sentence is unprecedented.

Key words: neutrality, the Russian Federation, NATO, the policy, the Constitution of the Republic of Serbia

---

* Овај рад је примљен 20. 05. 2016. године, а прихваћен за штампу на састанку Редакције 09. 06. 2016. године.